tum

MH
1892
F11

Digitized by the Internet Archive
in 2016

<https://archive.org/details/dissertatiomedic1715fabe>

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS
De
THEE HELVETICO,
Vom
Schweizer = Thee.

Quam
Adspirante DIVINI NUMINIS Gratia
JUSSU ET AUCTORITATE
MEDICORUM in Universitate Basiliensi
ORDINIS Gratiosissimi,
Pro Supremis in Arte Medendi
HONORIBUS atque PRIVILEGIIS DOCTORALIBUS
Solenni ritu consequendis,
Ad D. 30. Januar. M D C C X V.
In Auditorio hyberno
Horis consuetis

Publico Antagonistarum Examini submittit

JOH. FRANCISC. NICOLAUS FABER,
Ex Episcopatu Basiliensi Bruntrutanus.

B A S I L E Æ.

Typis Friderici Lüdi, Academ. Typogr.

REVERENDISSIMO ATQUE
AMPLISSIMO

DOMINO DOMINO
NICOLAO

CLARISSIMORUM LUCISCELLENSIS
ET MULBRUNNENSIS
COENOBIORUM

ABBATI DIGNISSIMO

DOMINO LEOBURGI LUTTERBACHII
ET RHENOTALII

DOMINO

AC MECOENATI SUO GRATIOSISSIMO
PERPETUO SUBMISSIONIS CULTU
MAXIME DEVENERANDO.

REVERENDISSIME ABBAS DOMINE GRATIOSISSIME.

Perlustratis sacrae Jatrices Elysiis campis, & non sine sudore ad ultimos usque limites emensis, ne otiosis oculis hunc absolvisse cursum videri queam, cum nitidissimos plerosque & fragrantissimos illorum flores ab aliis jam præceptos animadverterem, Thée Helvetici argumentum, quod aliorum hætenus oculos fefellit, suâ non solum jucunditate, sed & in eradicandis

morbis insigni utilitate commendatissimum, quodque primo statim obtutu animum mihi effascinauit, manibus prehendi ambabus. Thesaurus sanè est inæstimabilis, quem licet vicini Helvetiorum viridantes montes nobis quotidie ostentarent, humani tamen vitio ingenii, exoticorum bonorum curiosi scrutatoris, propriorum, licet multis parasangis illis excellentiorum, pudibundi contemptoris, neglectus fuit; hoc solo infelicissimus, quod me ab omnibus præsiidiis destitutum laudatorem invenit,

nerit, qui tamen animum non mihi despondendum, sed argumentum, si non pro dignitate, saltem pro viribus tentandum esse existimaui, ac loco Inauguralis Dissertationis in publicum protrudendum.

Has autem laborum ac studiorum meorum trimitias ad aram Reverendissimæ Amplitudinis Tuæ devotè immolare sustineo, non earum præstantiâ, quæ illis nulla inest, sed Tuâ imprimis sublimi animi benignitate inductus. Non enim Beatissimorum tantum Antecessorum Tuorum, sed & præcipuè Reverendissimæ Amplitudinis Tuæ, ut & totius Venerandi Asceterii in piè defunctum Parentem meum plura insignis gratiæ ac benevolentie monumenta prostant; quin & Ipsam ejus in me abjectum & indignum propagatæ sat evidentia indicia dedisse, haud vanâ conjectione adseverare maxime possum, ut hoc qualicunque submissæ gratitudinis officio, cum extantiora virium mearum tenuitatem superent, defuisse religioni, & in omne ævum adhæsuro probro duxerim. Ut eâ, quâ semper externos juxtâ ac notos in conspectum admittere & recipere solet, explicatæ frontis serenitate, & me levesque has primitias prosequi atque fovere dignetur, enixè & humiliter rogo. Benignissimus verò DEUS ut Reverendissimam Amplitudinem Tuam ad Nestoreos usque annos salvam atque incolumem servare, ac omni quâ animæ quâ corporis beneficiorum cumulo exornare pergat, florescente æternùm unâ cum Ipsâ universò, in jugem DEI cultum obstinato admodum Venerando Conventu, calidissimis votis contendo.

REVERENDISSIMÆ AMPLITUDINI TUÆ
DOMINO MEO GRATIOSISSIMO

Humillimâ observantiâ atque obsequio

Addictissimus Cliens

JOH. FRANCISCUS NICOLAUS FABER,
Bruntrutanus.

D. O. M. B.
DISSERTATIO MEDICA
De
THEE HELVETICO,
Vom
Schweizer = Thee.

§. I.

Umanæ quædam est mentis imbecillitas, ut quæ rara sunt, aut è diffictis advehuntur angulis terræ, pluris semper æstimet, utcunque minus forsan utilia, quàm quæ ante pedes existunt, ac sine difficultate haberi possunt, prærogativâ quoque utilitatis sese magis commendantia. Ad-

*Quæ rara ca-
sa sunt.*

amanti, Saphyro, Rubino, Margaritis, similibusque aliis rebus minus obviis, tantum apud homines pretium nonnisi raritas sola conciliavit, ut alia præteream. Sed utinam hæc æstimandi consuetudo in civili tantum vitâ locum invenisset, neque in forum quoque Medicum transiisset ! in quo nunc Plebeji aut Rustici Rusticæve interdum haud vulgaria amplius, & vili pretio venientia, utcunque alias magis efficacia, sed pretiosa potius & cara desiderant, postulantque sibi in morbis, quibus affliguntur, ordinanda atque exhibenda remedia, quibus si fortè præscriberes quindecim obolorum purgans, salubre illud,

A

illud , bonum , & feliciter operans , succenserent tibi facile , credentes te ipsorum sanitatem prorsus vilipendere . neque curam illius tanti æstimare . Nimirum infixæ plurimorum animis ista hæret planè superstitiosa opinio , virtutem & efficaciam medicaminum pretii magnitudine æstimari debere , hincque effectu potentiora & excellentiora semper ea existere , quæ raritate non minus quàm caritate cætera antecellunt . Atque hæc causa est procul dubio potissima , ob quam remedia communia , euporista , domestica vili pretio venientia , apud multos à longo tempore vilescere cœperint : cùm enim v. gr. corpus esset purgandum , non sufficiebant amplius , quæ ex *Acacia* , *Violarum* , *Perficorum* , aut *Rosarum floribus* , non quæ ex *Hellebori nigr.* *Asari* , *Bryoniæ* , vel *Ebuli radicibus* , non quæ ex *Violarum seminibus* , aliisve inquilinis parabantur usûs tutissimi pharmaca , exiguo venalia ; sed arcessenda fuerunt è diffitis oris longè pretiosiora , *Radices* v. gr. *Rhabbarbari* , *Turpethi* , *Ipecacuanhæ* , vel similia alia . Si fuit alterandum , quæ pulchrè & efficaciter operantur , jam inde à vetustissimâ ætate commendata , Remedia inquilina , nihilominus planè viluerunt , cùm eorum loco alia monstrarentur , ac afferrentur , ex orientalibus vel occidentilibus Indiis in Europam deventa nova planè Medicamina , prius incognita ; hæc enim , utcunque sæpius adulterata , statim magnâ cùm aviditate , quia recentia erant ac rara , nec minus pretiosa , acceptabantur , inque usum multiplicem trahebantur .

Inquilina & euporista de spiciuntur.

Exotica exsoluntur.

Exempli id illustratur.

Thé Indorum commemorantur.

II. Eminent autem inter hæc præter *Radices Ipecacuanhæ* , *Nisi* , *Pareiræ bravæ* , *Grana Caffæ* , *Succolatam* è granis *Cacao* , *Cinamomo* , *Pipere* & *Saccharo* fabricatam , plurimaque alia , etiam exoticæ *Fruticis Folia* , *Thé* nomine apud *Sinenses* venientia , *Japonensibus* autem *Cha* vel *Teha* , & *Tartaris Tui* vel *Tizai* nuncupata , quorum *Fruticem* *Pluckenetus* in *Phytographiâ* vocavit *Evonymo affinem Arborem orientalem nuciferam flore roseo* , *Jacobus Breynius* autem *Exotic. Centur. I. cap. 52. Thé Sinensium* , sive *Tsiam Japonensium* ; ac uterque *Bauhinus* *Chaa Herbam Japoniæ* nuncuparunt . Equidem plures jam existunt Medico - Botanici , qui *Fruticis* hujus descriptionem nobis plus minus exactam dederunt , è quibus hinc colligere haud difficulter potuimus , illam multis densisque *Ramis* esse instructu-

structam, Corticem albicantem habentibus; *Folia* portare obscure viridia plus minus exigua, oblonga, acuminata, in ambitu nonnihil serrata, saporis cum leviusculâ quadam amaritudine exiccantis, vel subadstringentis; *Flores* insuper ferre uberrimos, quinque petalis albicantibus vel pallidis constantes, multa in medio stamina luteola habentes; quibus succedant *Fructus* sive *Baccæ*, recentes quidem virides, siccatae autem, cortice magis rugoso, ex spadiceo fusco vestitæ, atque *Semen* continentes sive *Nuculam* tenui putamine indutam, ac *Nucleo* subalbido, valdè rugoso, saporis primum dulcis, postmodum amari ac nauseabundi, tandem verò calidi valideque exiccantis, constantem.

III. Juxta Observationes autem *Wilhelmi ten Ryne*, *Quemadmodum Thie Indicum plan- detur, ac pra-* Magni Imperatoris Japoniæ Medici, Semina Fruticis hujus *paretur.* mense Februario à Japonibus telluri bonæ, dulci, non salis, neque limosæ, neque arenosæ nimis, sed temperatæ confer- tim mandantur, unde Frutices propullulant, è quibus tertio demum germinationis anno, Aprili, Majove mensibus *Folia* decerpunt quacunque diei horâ, domumque circa vesperam deportant, ubi ea fusæ è ferro Patellæ Sinicæ planè nitidæ atque candenti injiciunt, manibus assiduè vertunt, usque dum flac- *A Nobilioribus.* cescant, mundæ tunc storeæ, vel papyro imponunt, ac flabello perflant, ut frigescant: postea in planis ex Arundine Indica factis corbibus conterunt, donec compactè crispentur; hinc verò iterum in purâ, & modicè candefactâ patellâ, uti prius, manibus continuè versant, usq; dum mediocriter induuerint; dein patellâ eximunt, flabello frigefaciunt, atque in tertia quartave patellis per gradus minus calefactis revolvunt, ut majorem siccitatem ac duritiem adipiscantur; tandem ollis intrinsecè vitreatis, probè inclusa servant, ac in Urbes, Pagosve venalia deportant. Hâc autem scrupulosâ desiccatione an non melior sit, quæ in umbrâ inter papyrum sub æstivi aëris calore produci- tur, haud sine ratione dubitamus.

IV. Rustici hinc atque tenuioris conditionis Homines, in Indiis Orientalibus *Folia* ista promiscuè in æneo cacabo aquâ mundâ repleto super lenem ignem blandissimè deco- quant, atque sic totâ die pro communi potu in foco suspen- *This use.*

sum tenent, donec iteratis tincturis inde extractis, folia viribus planè exuta rejiciantur, novaque denuo ingerantur. Primates autem & locupletiores Incolæ nullum in re domesticâ opus majore cum sedulitate, fastu, nitore ac artificio curant, quàm *Theë* præparationem in Japoniâ; folia nimirum in pollinem sive pulverem tenuissimum molendo redigunt, pulveremq; hunc cum superfusâ aquâ fervidâ forbillant. Sinenses autem nostro more fervescant in cacabo Aquam fontanam, siccis atque integris Foliis *Theë*, singulari Ollæ figulinæ prius injectis, superfundunt, tincturam inde extrahunt, eamque limpida aquâ ad gratam amaritudinem temperatam, ac si lubet tantillo *Sacchari* edulcoratam, forbillant.

Exploratio
bonitatis *Theë*.

V. Si bonitatem *Foliorum Theë* scire desideres, eam quærendam unicè habebis secundum *Observationes Ten Ryne*, in gratâ quadam fragrantia, quæ proximè ad Fœni recentis odorem nonnihil aromaticum accedat, ut & colore viridi, atque sapore subamarè dulci, ubi parum masticata frictaque vividum ex sese virorem emittere debent.

Virtutes &
Operationes
Theæ in Oeconomiam
corporis
humani.

VI. Vis tandem horum exoticæ Fruticis usitatissimæ *Foliorum*, ex observatione Pauli Hermanni in *Cynosurâ Materia Medica*, ab *Excellentissimo Argentoratensis Universitatis Professori Medico*, Johanne Sigismundo Henningero in lucem editâ, consistit in sale volatili blando, potius quàm fixo, quod acida quævis dissolvit, ac per Urinam educit, unde in Cruditatibus Mali hypochondriaci, Podagrâ & Nephritide mirè conducit, spiritus valdè auget, & confortat, eosque in continuâ agitatione conservat: proin etiam Folia cephalica audiunt, atque in confortanda Memoriâ, arcendo Somno nimio, ac inducendis Vigiliis elegans remedium sunt, à *Chinensibus* in Comate, tam vigili quàm somnolento, promiscuè commendatum; qui ipsi porro Foliis istis facultatem attribuerunt Sanguinis impuritates quascunque, præcipuè salsas, acidas, scorbuticas corrigendi, horrenda insomnia pellendi, vapores à cerebro malignos arcendi, Vertiginem profligandi, Capitis dolores quoscunque, præsertim etiam à crapulâ oriundos mitigandi, diuresin egregiè promovendi, Hemis craniam dissipandi, sabulum & mucum Renum ac Vesicæ abstergendi; hinc incipientem

Hydro-

Hydropem, Anasarcam, Cachexiam sanandi, Capitis Rheumata exiccandi, Ingenium acuendi, acrimoniam humorum corrigendi, obstructions Cerebri ac Viscerum referandi, Visionis sensum instaurandi, adustos ac effervescentes humores temperandi, Lienem induratum emolliendi, corpora vegetiora agiliaque torpore excusso reddendi, Cor exhilarandi, Timorem propulsandi, Intestinorum Tormina ac Flatus discutiendi, vires Artuum debilitatas, tonumque membranarum ac tendinum roborandi, à Nephritide tandem, Renum & Vesicæ Calculis, ipsaque Arthritide Homines præservandi; quamobrem in Japoniâ rarissimè, aut nunquam reperiuntur, qui talibus Affectibus laborant. Has autem virtutes Folia illa felicius in Orientalibus quàm in Europæis nostris Regionibus, exequuntur, quoniam, illi Populi quotidie hunc potum Théë ingurgitant, atque præterea temperatiore Victûs ratione utuntur, quàm Europæi.

VII. Hinc non æquè omnibus in Europâ Hominibus Théë potum, præprimis largiorem, conducere deprehendimus; quibusdam enim Vertiginem, aliis Tremorem Artuum, pluribus in Fœminino sexu hystericas Passiones, aliquibus frigora internarum partium, in aliis alia symptomata morbosa excitasse, infallibiles quorundam Medicorum historiæ tradunt. Equidem veritati consentaneum arbitror, non tam usûi Infusi Foliorum Théë rectè accommodati, quàm verò ejusdem abusus quoad quantitatem & qualitatem, tales Affectus morbosos esse adscribendos. Ita enim ex relatione Viri fide dignissimi habeo, ipsum in Illustri quadam Helvetiorum Civitate ad Virginem, 27. annos natam, vocatum esse, quæ mortuæ instar, tota pallida, imbecillis ac enervis jacuerat, sine Febri ullâ, aut alio conspicuo certo morbo, si *Anonexiam* excipias; dum autem in occasionem extraordinariam debilitatum inquireret diligentius atque exactius, compertum tandem est, paucos ante dies Virginem hanc cum duabus aliis Virginibus, similiter malè habentibus, uno eodemque mane septem *Infusi Foliorum Théë* mensuras, tribus *Sacchari* metis (mit 3. Zucker-Stöcken) sex ad minimum libras pendentibus, edulcoratas exhaustisse. Novimus alios, quibus Infusi ejusdem largior potus Chylificationem quoque turbaverat.

*Documenta
quibusdam à
potu Théë sl-
lata.*

*Tres Virgines
7. mensuras
potus Théë
cum 6. libris
Sacchari ca-
pinnt.*

Helvetii me-
rito de ana-
to quodam
salutu, rasi-
d. o cogita-
runt.

VIII. Cum autem nihilominus ista *Folia Thee*, si genuina fuerint, neque vetustate exoleta, insignem effectum tam præservando, quam sanando præstitisse hactenus deprehensum sit, atque interea sæpius eadem vel inveterata, vel jam intusa, iterumque siccata, ac viribus eapropter orbata, vel aliarum quoque Fruticum foliis adulterata ad nostras Regiones deferri notatum sit, haud immerito ab Incolis Helveticarum Alpium, saluberrimis Herbis ac Fruticibus quotannis obstarum ac superbientium, à longo jam tempore cogitatum fuit de substituendis, in *Foliorum exoticorum Thee* locum, Stirpibus aliquibus alpinis summè salubribus, neque adeo ingratis, aut injucundis. Atq; hinc modò hujus modò illius Plantæ Folia, instar *Foliorum Thee*, sufficienti Aquæ fervidæ infusa & usurpata similem propemodum effectum habere deprehensa sunt. In scenam autem heic producta maximè fuerunt *traumatica*, atque *cephalico-stomachica Folia*, & quidem nunc *Betonica*, nunc *Veronica* (unde emerfit *Tractatus* ille *Joh. Franci*, de *Veronica Theezante*) nunc *Sanicula*, *Alchymilla*, *Pyrolæ*, *Chamadryos*, *Salviæ*, *Melissæ*, *Virgæ aureæ*, *Urticæ urentis*, *Trifolii fibrini*, *Hederæ terrestris*, *Vincæ pervincæ*, *Anserinæ*, &c. Flores item 4. *cordiales*, *Betonica*, *Salviæ*, *Tussilaginis*, *Tunica*, *Primulæ veris*, *Tiliæ*, *Pæon. Aquileg. Croci*, plurimæque alia, quæ sive solitaria, sive invicem mixta ferventi Aquæ immitti consueverunt, atque hinc in usum plus minus frequentem trahi, juxta illud recentis Poëtæ:

Nam simul ac calidis nostra est Thia indita Lymphis
Continuò his viridem inducit permixta colorem,
Illaque tam tenuis gliscit Tinctura liquori,
Nulla hunc vel minimà ut succi caligine turbet.

Ad-mando
circa species
Thee Helve-
tici,

IX. Ubi tamen monendum statim, non omnia talia *Vegetabilia in infuso* jucundum adeo saporem, quemadmodum genuina *Thee folia* exhibere, hincque citò quoddam fastidium Hominibus parere, si absque *Sacchari* admixtione bibere velint, noxas verò producere in corpore varias, ubi *Saccharo* quis nimio semper edulcorare voluerit, cum *Saccharum* sensim *Obstructiones* atque *Infarctus* in *Glandulis Intestinorum* gignere soleat. Ut proin meritò selectum quendam faciendum esse existimârint Helvetiorum Medici, atque factis hunc in finem plurimis experi-

mentis

mentis, tandem sequentes *miscelas Vegetabilium Foliorum Thee* loco magnâ cum salubritate ab Hominibus usurpatas esse deprehenderint. Tametsi verò hæ Plantæ instar remedium universalium in pluribus morbis feliciter operentur, æquè tamen effectui suo nonnunquam carent, si vel quantitate nimia, vel sine adcurato Diætæ regimine, vel cum magnâ quoque *Sacchari* copiâ usurpes, adeoque extra moderationis limites excurrere quotidie velis. Modum enim qui tenere scivit, is demum apprimè utilem hunc potum animadvertet, sive in curandis, sive in præcavendis morbis occupatus fuerit.

X. Qui proin universales quasdam *Thee Helvetici* formulas desiderat, sive *Species Herbarum*, ad depurationem Massæ sanguinæ, secretionum omnium promotionem, acrimoniæ humorum acido - vel austero-salinæ edulcorationem, visciditatum omnium attenuationem, ac resolutionem, sicque Morborum variorum præservationem facientium, is pro lubitu unam alteramve sequentium *Miscelarum* seligere, atque diligenter in usum trahere poterit :

R. *Folior. Alchymill.*
Beton.
Pyrol.
Sanicul. aa. mij.
Florum Tunic.
Borrag. aa. mj.
Incisa parum dent. ad scatulam.

Vel R. *Folior. Alchymill.*
Sanicul.
Beton.
Vincæ pervincæ aa. miiij.
Meliss.
Numular.
Anserin.
Scabios. aa. mij.
Flor. Beton.
Rosar. rubr. aa. mj.
Incisa dentur ad scatulam,

Vel

*Apparatus
 sicciorum pro
 Thee Helve-
 tico.*

Vel R̄. Fol. Agrimon.
 Veronic. aa. miiij.
 Heder. terrest.
 Rutæ murar. aa. miß.
 Scolopendr.
 Sanicul. aa. mij.
 Flor. Bellid. min.
 Tussilag.
 Tunicæ aa. mß.
 Incis. tenuiter d. ad scatulam.

Vel R̄. Folior. Hepatic. nobil.
 Alchymill.
 Virgæ aur. aa. miiij.
 Succis.
 Ulmar.
 Urtic. urent. aa. mij.
 Flor. Bellid. min.
 Beton.
 Borrag.
 Primul. Ver. aa. mij.
 Rosar. rubr. mß.
 Rad. Caryophyllat. ziiß.
 Calam. arom. ziß.
 Sem. Anis.
 Fenicul. aa. 3ß.
 Incisa tenuiter misce, d. ad scat.

Vel R̄. Folior. Cynosbat.
 Hepatic. nobil.
 Bellid. min. aa. miiij.
 Origani mij.
 Incisa m. dentur ad scat.

Olaus Borrichius, Medicinæ Professor in Universitate Hassnienſi celeberrimus, sequentem Thée loco Herbarum miscelam suis Hypochondriacis diligenter usurpandam non sine fructu commendavit:

Vel ꝑ. Rad. Tormentill.

Herb. Virg. aur.

Numular.

Heder. terr.

Sem. Lini.

Hyperic.

Papaver. errat. aa. ℥iij.

Incis. & cont. dentur ad chart. S. Thee antihypochondriacum.

Vel ꝑ. Folior. Agrimon.

Gram. Parnass.

Pinguicul. Gesner.

Tussilag.

Pimpinell. sanguisorb.

Urtic. urent.

Millefol.

Pilosell.

Beton.

Sanicul. aa. mj.

Chamædr.

Artemis.

Flor. Calendul.

Tunic.

Cheiri.

Beton. aa. mß.

Incisa tenuiter d. ad scatulam.

Atque hæ sunt miscelæ Plantarum, quæ instar *Foliorum Théæ* cum Aquâ fontanâ fervente accomodari, hinc *Sacchari* tantillo edulcorari, ac ita calidè sorbillari possunt, potumque non adeo injucundum, ac cæterâ ad sanitatem conservandam multum efficacem reddunt. Si quis autem tantam ingredientium far-
raginem horreat, is pro lubitu suo quædam tantum ex illis se-
ligere, atque pro *Thee Helvetico* usurpare poterit. Ita enim modò
Betonicam solam, vel cum *Veronicâ* & *Saniculâ*; modò *Alchymil-*

Formula con-
cisiores.

lam cum *Pyrolâ*, *Meliſſâ*, & *Hepaticâ nobili*; modò *Virgam auream* cum *Millefolio*, *Agrimoniâ*, *Vincâ pervincâ*; modò *Scabiosam*, *Anſerinam*, *Chamædrys*, & *Flores* aliquos ſupra dictos invicem miſcere ſolent. Mart. Rulandus quid ejusmodi ſimplicium Decoctis præſtiterit, docent ejus Curationes, & quomodo iis periculoſos morbos, Pleuritidem aliosque abegerit, v.gr. *Flor. Cent.min. mij. & Rad. Aſari ʒiſ. in Menſ. Aqu. ad dimid. coctis*, inde patet.

Ingratiora
vegetabilia
rariùs in
Theè helvet.
aſſumuntur

XI. Minùs autem gratam potionem Theè Helvetici noſtri reddunt alia adhuc Vegetabilia amara permixta, v. gr. *Folia Trifolii fibrini*, *Chamædryos*, *Hyſſopi*, *Marrubii albi*, *Majoran. Abſynth. Centaur. min.* aliaque præſtantia ſatis Remedia, ſed quæ propter ſaporem amarum, ac ſubinde naufeabundum melius ad *Vina medicata*, aut alias formulas aſſumuntur, quàm verò ad *Infuſa* loco Theè conſueti ſorbillanda.

Formula Theè
helvetici ex-
altati.

XII. Novimus tamen, qui ad virtutem iſtius Theè Helvetici magis exaltandam alia adhuc penetrantia magis permixcent, imò *Folia* ſimul Theè Indorum adjiciunt, quemadmodum ſequens Formula mecum communicata eſt non ingrati profecto ſaporis.

℞. Rad. Tuſſilag. ʒij.
Irid. Florent. ʒiſ.
Calam. arom. ʒiſ.
Herb. Beton.
Sanicul.
Veron. aa. mij.
Fol. Théè Opt. ʒiiij.
Lign. Saſſafr. ʒiſ.
Rad. Chin.
Cinam. opt. aa. ʒiſ.
Croc. Oriental. ʒiſ.
Incis. & contus. d. ad ſcatulam.

Vel ℞. Rad. Caryophyllat. ʒij.
Ireos Florent. ʒj.
Chinæ. ʒvj.

Raſur.

Rasur. Lign. Sassafr. ʒj.

Cinam. opt. ʒiij.

Fol. Théé opt. ʒiij.

Alchymill.

Beton.

Hepatic. nob. aa. ʒiiij.

Sanicul.

Veron. aa. ʒiiß.

Flor. Tunic.

Borrag. aa. ʒvj.

Incisa tenuiter dent, ad scatulam.

XIII. Utimur autem hoc *Theé Helvetico* quotidie, si volumus, illudq; planè eodem modo paramus, quo veri *Theé folia* aliàs solent. Nimirum quantitas sufficiens *specierum* imittitur urceo-
lo fictili, ei dein Aqua fontana optima in lebetè, vel cantharo cupreo sive aurichalceo, melius stanneo aut figulino, super ignem fervefacta affunditur, atq; ita vase clauso tantisper relinquitur, donec tinctura quædam ex Herbis sit extracta; tum verò liquor hic adhuc penè fervens in patellas sive caliculos porcellanicos fictiles effunditur, sicq; cum vel sine *Saccharo* potatur; exhauriri autem debent nonnisi duo vel tres caliculi, ne quantitate nimia potus obrutus Stomachus noxam quandam adipiscatur, vix postea amplius extirpabilem. Dum autem absorbetur *Infusum*, nova iterum *Aqua fervida* iisdem speciebus affunditur, atque post extractam similem tincturam absorbetur. Equidem hoc modo paratum *Infusum*, sive *genuini* sive *Helvetici Theé*, *Saccharo* plus minus copioso edulcoratum, calidè admodum sorberi solet; quem morem, utut solennem, ac passim receptum minus tamen probamus, cum si quotidie bibatur & copiosior fortè simul hauriatur *Sacchari* quantitas, hæc minime salubris esse queat, sed *scorbuticam* vel *viscido-acido-acrem Intemperiem sanguinis* post se trahat, tandemq; variis Affectibus ansam præbeat. Melius certè atque salubrius longè est, si *Infusum* istud absque *Saccharo* bibatur, atque Aquæ fervidæ affusæ non adeo intensam tincturam, neque adeo fortem saporem ex-

*Usus Theé
helvetici.*

*Potus absque
Saccharo ma-
gis quadrat.*

trahere permittatur; si nihil prorsus extrahat, non plus valebit, quàm Aqua fervida simplex; si verò nimium extrahat, tum noxam vel Stomacho, vel aliis internis Visceribus afferet, constitutionem forsan præternaturalem quandam inducendo, aut *Liquorem gastricum* supprimendo, vel enervando: medium hinc tenendum semper, atq; ut nauseam omnem rejecto Saccharo præcaveamus, vel aliquid *Radici Liquiritiæ* cum *speciebus Theæ* permiscebimus, vel tantillum frustum *Sacchari cand. alb. aut rubr.* in ore tenebimus, cum Infusum sorbetur; sic enim omnem, si quis forsan adesset, ingratum saporem evitabimus aut fallemus.

Vires Theæ Indorum & helvetiorum analogæ.

XIV. De *genuino Theæ* vulgò perhibetur, quòd omni tempore diei & anni hauriri queat, sed quòd matutinis horis potum nihilominus felicius operetur, atque Torporem artuum dissipet, Capitis dolorem mitiget, Cruditates Stomachi digerat, & Humorum circulationem, non secus ac secretionem omnes promoveat, Spiritus restauret, elaterem membranarum restituat, superfluos ac impuros Humores per urinæ ac sudoris vias depellat, Appetitum augeat, vigilem agilemque Hominem reddat, sitim extinguat, & plures alios in corpore nostro effectus laudabiles edat. Eandem prorsus operationem *Theæ* nostri *Helvetici* Infusum præstat, viribus ingredientium moderatè saturatum, quemadmodum experientia istud quotidiana clarè docet; ita tamen, ut sicuti *genuinum* aliquando *Theæ* his aut illis Hominibus adversum occurrit, similiter etiam *Helveticum Theæ* non à quolibet promiscuè Stomacho ferri commodè queat.

XV. Equidem heic nostrarum partium foret, Species *Theæ inquilini* omnes sigillatim exponere atque describere, verum cum instituti nostri ratio non sit, prolixum quendam *Tractatum Botanicum* conscribere, sufficere credidimus, effectus duntaxat ejusmodi Herbarum, *Theæ Helveticum* componentium, salutes, atque *genuino Theæ* maximè respondentes, explanare, eademque simul operâ demonstrare, sine ullâ necessitate Homines exotica ejusmodi Medicamina, è diffitis ad nos oris delata, tantopere æstimare, cum in nostris regionibus si non meliora, æqualia certè viribus habeamus, quibus eodem cum

cum fructu uti queamus. Quod animo volvens *Laudatissimus* olim *Princeps* atque *Electoꝝ Palatinus Serenissimus*, à suis Medicis seriò postulavit, ne sibi interdum ægotanti quidpiam ordinarerent, quod intra suas regiones atque dominia non crescat & proveniat. Illud tamen heic non prætereundum, in nostris quoque Plantis, si justo quolibet tempore fuerint collectæ, atque debito modo siccata, tales particulas reperiri, quales aliàs in *Thee genuini* foliis deprehenduntur ac statuuntur, nimirum *salino-volatiles blandas, alcalinas*, parumque *sulphureo-oleosâs*, quæ minus copiosè in subtilissimis eorum tubulis absconditæ jacent, atque affusæ Aquæ ferventis ope resolvuntur, & extrahuntur, tincturamque exhibent fortioꝝrem aut leniorem, prout Aqua calens diutius aut brevius affusa manserit. An autem præcisè quoad omnes circumstantias similes in his illisve *Plantis Helveticis* hæreant particula, quales in *Sinensibus* illis *foliis Thee* existunt, definire non licet; dubitandi verò ansam præbet communis observatio, quâ vix unquam duas reperire Herbas datur, particularum insensibilium figurâ, magnitudine, numero, situ, & crassi exactissimè inter se convenientes, quamvis aliàs similem in corporibus humanis effectum præstent; ut adeo nihil impediât, quò minùs has illasve *Plantas Helveticas, Foliis Thee veri* substituamus, tanquam simili virtute gaudentes, licèt non per omnia momenta exactè similibus moleculis consent; id quod præter rationem desideravit *Stephanus* ille *Blancardus*, in *Hollandiæ Metropoli* Praxin Medicam exercens, quando nullam prorsus aliam Plantam *Thee foliis* æquiparandam esse voluit, ex eo quòd particulas planè similes in suâ texturâ non habeat. Equidem novimus, *Clariss. Joh. Francum Thee Foliis* nostratæ *Veronicæ*, in *Tract. de Veronica Theezante*; alios verò *Betonicam, Pyrolam, Saniculam, &c.* substituisse, *Celeberrimum quoq. Acad. Basil. Lumen, Dn. D. Em. König, Med. Theor. Prof. meritiss. in Regno Veget. Quadripartito, p. m. 1053.* sæpius insigni cum fructu *Folia Cynosbati, sive Rosæ sylvestris* (ceu cui flores *Thee* magnitudine, figurâ & colore simillimi sunt, sec. *Bontium Hist. Natural. & Med. Indor. L. VI. p. 88.*) foliis *Origanionitis* seu *Majoranæ majoris Angl. vel Hyssopi genuinæ Græcorum* mixta pro *succedaneo Thee* usurpasset: prout & ex *Anglis Nobil. D.*

Bowles, referente *Celeb. Joh. Rajo in Synopf. Meth. Stirp. Britannic.* p. 127. *Pseudotheam* è *fol. Beton. Scorodoniae & Chamæpitheos* in *Dolore Capitis & Artuum* mirificè proficuam laudat. Neq; tantis *Viris* contradicendi ansam habemus, cùm experientiâ quotidianâ sufficienter probaverint, quicquid hâc in re publico communicare dignati sunt.

Morborum
enumeratio
in quibus
Thee conve-
niat.

Siti.

XVI. Ut autem tanto evidentius pateat, *Helvetici Thee* vires *gentini* virtutibus nihil cedere, imò forsan adhuc diversis in casibus illas superare, operæ pretium erit, sigillatim *Morbos*, in quibus *Theistæ*, sive *Thee* illius *Orientalis* magni admiratores, *Infusum* horum *Foliorum* adeo salubriter operari contendunt, omnes percurrere, hincque simul demonstrare, *Helveticum Thee*, sive *Plantas* in *Helvetiâ* vicinisque *Montibus* crescentes non paucas, easdem facultates, si non meliores quandoque in similibus morbis possidere. Primum igitur commendare solent potum *Thee* frequentem ad extinguendam *Sitim*, à visciditate *Seri sanguinis*, atque inde producto *Salivæ* defectu oriundam, quatenus iste calidus *Thee* haustus, crebrò repetitus, visciditatem ac lentorem illum *Seri* resolvere, & corrigere, sicque referatis glandulis salivalibus, hujus liquoris proventum sensim pristinum excitare valeat. Sed eundem planè effectum ab *Infuso* foliorum *Agrimoniae, Anserinae, Fragariae, Numulariae, Veronicae, Hepaticae nobilis* &c. obtinere solemus, modò *Sacchari* quantitas nimia non miscebitur, ipsumque hoc *Infusum* crebrò bibatur.

Porro Thee
helveticum
succurrit
Faucium af-
fectibus.

XVII. Dein etiam laudant *Thee* potum in ipsâ *Faucium Inflammatione, Ardore, Siccitate* ac *Duritie Linguae*, quatenus non solum emollit, attenuat, incidit ac resolvit, sed insimul abstergit crustam *Linguae* supernascentem, atque ita sanguinis circulationem naturalem restituit. At verò eundem, si non præstantiorem effectum in tali morbo producit *Infusum* foliorum *Brunellæ, Rubi sylvestris, Numulariae, Fragariae, Scabiosæ, Plantaginis*, aut similium, cùm *Floribus Borruginis, Buglossæ, Violarum*, mixtorum.

Gingivarum
exulceratione.

XVIII. In *Scorbuticâ partium Oris corrosione*, aut *exulceratione* nihil potius, nihil salubrius esse volunt ipso potu *Thee*, sine *Sacchari* admixtione hausto; utpote qui blandâ suâ vi ad-
strin-

stringente, ac detergente Gingivas mundificet, acrimoniam Salivæ corrosivam mitiget, ac planè invertat, sicque tandem *Exulcerationes Oris, Aphthas, & Gingivas cruentantes* sanet, *vaccillantesque Dentes* firmet. Jam autem omnem hunc effectum non sperare tantum aut expectare, sed videre prorsus atque experiri consuevimus ex usu *Infusi foliorum Ulmarie, Plantaginis, Brunellæ, Rutæ murar. Trifol. fibrin. Betonic. Agrimonie, Rubi sylvest. Urtic. urentis, Alchymill. Sanicul. Millefol. Pyrol. Vinc pervinc. & similium*, decenter per plures dies quotidie bis hausti.

XIX. Cruditates dein viscido-acidas Stomachî ab usu *Theé* dissolvi, fibras hujus partis roborari, liquorem gastricum inertem aut suppressum resuscitari, appetitum hinc dejectum revocari, atque chylicationem insuper promoveri dicunt, idque non nisi per alcalinam blandè incidentem, attenuantem, ac volatilifantem istius *Herbæ* virtutem. At verò similes planè effectus edunt *Helveticæ Plantæ* modò commendatæ, si quis *Infusi* earum non nimis fortis caliculos aliquot bis quotidie exhaurire voluerit. Cruditatibus
Stomachi.

XX. Ebrii plus minus frequenter in computationibus facti, à crapulâ liberantur, sicubi *Infusum Foliorum Theé* calidè hauserint, quatenus hic potus calidus per urinam atque diaphoresin egregiè pellit sulphureo-ferosas Vini ingurgitati particulas, simulque motum sanguinis circulatorium à Vino inebriante, atque nimis calefaciente tantisper impeditum aut imminutum, suæ integritati restituit. Sed an ex Indiis arcescenda fuerunt *Folia Fruticis* cujusdam, quorum calente *Infuso* sobrii statim reddi deberent Vini obruti? Quòd si enim *Aqua calefacta* affatim hausta eundem effectum non producit sufficienter, præstabit tamen illum fervefacta, & *Herbis Veronicæ, Betonicæ, Urticæ, Anserinæ*, similibusque aliis affusa. Ut taceam nunc Ebriosorum quorundam morem obscœnum, qui crapulas suas athletico haustu propriæ modò emissæ Urinæ adhuc calentis dissipare consueverunt. Ebrietati.

XXI. Porro *Theé Helveticæ* non minus, quàm genuini *Infusum* calens sæpissimè haustum, *Cruditates acres* Stomachi, vomitum perpetuum excitantes, potenter eluit, ipsiusque adeo vomitu. Vomitui.

vomitionis molestiam valdè minuit, dum materia peccans hoc modo diluta & attenuata facilius longè per vomitum ejicitur

Bulimia.

XXII. Diximus suprà, *Thée* sive *nostrum*, sive *Oriente*, posse *languentem ciborum Appetitum* resuscitare, quòd si autem hic nimius sit redditus, atque in *Bulimiam* sive *Appetentiam caninam* mutatus, tum idem *potus Thée* acrimoniam nimiam gastrici liquoris temperat maximè ac diluit, sicq; impedit, quo minus adeo potenter stimulare, & ad appetendum fibras Stomachi titillare queat; præprimis si subinde quædam *Tincturæ Mart. aperit.* guttulæ permisceantur, atque interea *Æger* ab acidorum blandorum, sive esurinorum usu absteineat.

Inertia Liquoris gastrici.

XXIII. Quorum itaque *Menstruum stomachicum* sive *Liquor* aut, si mavis, *Fermentum Ventriculi* redditum est nonnihil crassum, atque viscosum, ita ut ex alimentis assumptis crudum Chylum, flatus admodum torquentes excitantem, producat, Potus *Thée* utriusque, & *Helvetici & Orientalis* cum semine *Anisi* aut *Feniculi* accommodatus, ante vel post pastum egregiè confert ad *Flatuum* omnium discussionem, melioremq; *Chylificationem*. Ubi tamen pro diversitate personarum ac stomachici menstrui, diversam, secundum mechanismi certas in naturâ constitutas leges, operationem excitat, atque in nonnullis non solum pituitam copiosam, sed etiam quandoque bilem eructare facit, si videlicet in Ventriculo prius hæserit.

Constipation.

XXIV. Quemadmodum autem *Infusi* cujuscunque boni *Thée potus* in Hominibus sanis, particularum suarum texturâ singulari, non solum Chylosin Ventriculi perfectam inducit, sed insuper Chylum in Intestinorum tenuium tractu ita diluit, ut sub globulosâ molecularum suarum figurâ atque dulcedine in & per vasa Mesenterii lactea facilius & copiosius ad sanguinem transmitti, inque circulante Sanguine similem globuloso-flexilem texturam, ad penetrandum per angustissimos canaliculos aptissimam conservare queat; ita quoq; idem potus in variis Intestinorum Morbis opem affert egregiam, modò alia simul convenientia pauca Remedia in usum trahantur. Qui enim *Alvi segnitie* vel *constipatione* laborant, ab excrementorum crassitie, urgentibus in motu peristaltico fibris intestinalibus validius resistente, vel ab humorum excrementa diluentium,

luentium, aut in liquidiore statu retinentium, penuriâ originem ducente, in illis *Infusi foliorum Thée, genuini* aut *Helvetici*, potus diluendo, emolliendo, attenuando, egregiè conducere notatur, præprimis si pro tribus vel quatuor caliculis ejus conficiendis *Foliorum Senæ optimorum* dimidiam, aut ad summum integram drachmam, more *Viri Excell. Dn. D. Theodori Zuingeri, Prædici in Universitate hac Inclyt. Profess. atque Reipubl. Archiatr. meritiss. Patroni nostri colend.* adjicere voluerimus; à quibus citra ulla tormina ventris alvus blandè subducitur, neque adversus sapor liquori conciliatur; dum interea gratus illiusdem calor talia excrementa magis resolvit, atque à parietibus Intestinatorum haud difficulter, ac sine molestiâ abscedere facit. Isti tamen *Infuso laxativo* etiam *Semen Feniculi*, vel *Anisi*, præcipuè *stellati*, aut tantillam *Croci orient. veri*, vel grana aliquot *Salis volatil. C. C. aut Eboris* ab omni empyreumate liberati, ad flatum præcavendos discutiendosve idem Vir non raro permiscere solet. Remedium certè egregium tum pro Infantibus aut Pueris, tum pro Adultis, qui purgantia omnia fastidiunt, hoc enim modo quàm elegantissimè falli possunt, si cubi Evacuatione tali indiguerint.

*Folia Thée
cum Fol. Senæ
miscenda.*

XXV. Quoties non occurrunt insuper à Medicis subinde tractandi *Ægroti Fluxu ventris*, sive simplici aquoso aut pituitoso-bilario, sive cruento & dysenterico laborantes, in quibus copia particularum salino-acrium, irregulari suâ figurâ partim globulosam sanguinis ac lymphæ texturam turbantium, partim fibras intestinales plus minus graviter stimulantium, fuit collecta & accumulata? In his sanè etiam Potum Thee largiorem Theistæ commendant, tanquam diluentem, abstergentem, edulcorantem, per urinæ aut sudoris vias pellentem, & balsamicum consolidantem; atque has ipsas vires potiori jure, neutiquam adversante experientiâ, Plantis nostris, *Helveticum Thée* componentibus, præprimis autem *foliis Urticæ, Saniculæ, Virgæ aureæ, Pilosellæ, Hederæ terrestris, Vincæ pervinçæ, Flor. Rosar. rubr. Tunic.* &c. adscribimus, utpote quæ effectum salutarem in talibus casibus utique monstraverunt, modò frequentioribus haustibus eorundem calens Infusum, cum Lacte simul

*Usus Thée in
Diarrhœa.*

& *Aquâ* paratum aliquis ingurgitare, & singulis noctibus etiam dosin *Electuarii diascordii Frac.* vel *Mithridat. Dam.* vel *Theriac. Androm.* ad demulcendas nimio opere irritatas fibras deglutire dignetur.

In Colica.

XXVI. In Colicâ flatulentâ, humorosâ, spasmodicâ præferunt suum *Thee potum* largiorem omnibus *Clysmatibus*, *Purgantibus*, aliâs usitatis; nos verò *Clysmata* talia eluentia, emollientia, demulcentia maximi facimus, atque simul *Helvetici Thee* usum commendamus, *Essentiæ* cujusdam *anodynæ* dosibus subinde jungendum, quemadmodum *Guttæ* in hunc finem, *Anglicæ* dictæ, aliave *Salia volatilia oleosa*, aut *Pulveres absorbentes anodynæ* meritò laudantur.

In obstructio-
ne Mesenterii.

XXVII. Non infrequens est *Glandularum tam intestinalium*, quàm *mesaraicarum obstructio*, *infarctus*, *induratio*, indeque proveniens *Abdominis intumescencia*, *Atrophia*; in his quoque casibus *Thee potum* maximopere extollunt, tanquam insigni remedium alcalinum deobstruens, aperiens: longè verò certius iisdem in Morbis effectum salutarem promittere licebit ex potu crebro *Thee* nostri *Helvetici*, compositi videlicet è *Foliis Hepaticæ nobilis*, *Rutæ murariæ*, *Linguæ cervin.* *Saniculæ*, *Trichomanes*, *Betonicæ*. &c. præprimis si loco *Sacchari Radices Liquirit.* & *Polypodii* addiderimus, simulque ʒj. vel ʒß. *Pulveris*, ex anaticâ portione *Foliorum Pilojellæ*, *Polytrichi nigr.* *Eboris phil. calcin.* *Radici Polypod.* atque *Ireos Flor.* concinnati, semel quotidie exhibebimus.

In Febribus.

XXVIII. Nihil communius est *Febribus continuis*, & *intermittentibus*, quàm ut in illis ob sanguinis præternaturalem crassitiem, ac visciditatem, hincque imminutam spirituum animalium secretionem, plura symptomata Homines torqueant, verb. gr. *Lassitudo*, *Sitis*, *Cephalalgia*, *Æstus corporis*, *Cordis Palpitatio*, *Inquietudo*, *Horripilationes*, pluraque alia. Nul- lum vero antifebrile potentius *Theistæ* heic offerunt, reliquis tantum non omnibus anteponendum, quàm potum *Thee Orientalis*, cui tamen iterum succedanei loco substituimus efficacissima *Infusa* aut *Decocta Plantarum Helveticarum*, *Succisæ*, *Scabiosæ*, *Agrimoniæ*, *Alchymillæ*, *Card. benedicti*, *Fragariæ*, Nu-
mula-

mulariæ, ac similiū, si identidem Pulveres antifebriles, *Antimonii diaph. Corn. Cerv. Ebor ppt. &c.* simul assumantur.

XXIX. In Morbis Thoracis omnibus, *Asthmate*, *Raucedine*, *Tussi*, *Phtisi*, *Peripneumoniâ*, *Pleuritide*, *Cordis Tremore*, ac *Palpitatione*, nihil potius, nihil salubrius esse dicunt crebris haustibus *Infusi Fol. Theæ*, sive pituita crassa ac viscida sit incidenda, & attenuanda, sive acrimonia falsa humorum corrigenda, sive infarctus, aut obstructio reseranda, sive deniq; exulceratio extergenda & consolidanda. Quis verò in his casibus jam nescit *Alpinas Helvetiæ Plantas traumaticas* eundem planè, si non meliorem effectum in Decocto vel Infuso habuisse, v. gr. *Betoniam*, *Veronicam*, *Heder. terrestr.* *Saniculam*, *Pyrolam* &c. dummodo quis *Crocum*, aut *Sal* quodam oleosum volatile adijcere haud detrectaverit, & è contrario ab usu *Syraporum*, *Electuariorum*, *Linctuum*, *Morsulorum*, *Rotularum* &c. abstinerit, à quibus aliàs circulates humani corporis humores magis incrassantur, obstructiones pertinaciores redduntur, atque hinc Morbi vel augentur, vel certè diuturniores redduntur, si non graviores aliæ *Ægritudines* excitantur.

XXX. Eadem porrò deobstruendi, massam sanguineam diluendi, acria edulcorandi, atque acidos viscosos succos resolvendi virtute, *Infusum Helvetici* æquè ac *Orientalis Theæ*, largissimè haustum, cum *Croco* ac *Sale volatili* *Corn. Cerv. Viperar.* vel *Elixir. propr. Claud.* vel *Spirit. Cochlear.* *Essentiâ Trifolii fibr.* *Tinct. Antimonii l. Martis ceruleâ* egregiè confert in *Jctero flavo* ac *nigro*, adeoque *Scirrho Hepatis & Lienis*.

XXXI. Præcipuè autem in *Renum* ac *Vesicæ* *Ægritudinibus*, *Inflammatione*, *Muco viscido acri*, *Arenâ*, sive *Sabulo* & *Calculis* tam præcavendis, quàm si friabiles adhuc fuerint, dissolvendis, mirandas *Theæ Sinenfis* frequens largusq; potus virtutes exercere perhibetur, si pauca quædam alia diuretica unà quis assumere atque in usum vocare voluerit; neque nos huic opinioni adversamur hætenus, ne experientiæ quotidianæ refragari velle videamur: at verò stupendos etiam, usus quarundam nostrarum Plantarum, effectus in expurgandis sensim Renibus, Calculisque pellendis edere apud quamplurimos

consuevit, veluti hoc non semel in *Collegio pratico* suprà laudati *Dn. D. Zuingeri* audire licuit, qui in talibus casibus efficacissima deprehendit *Folia Hed. terr. Virg. aur. Betonic. cum Summit. Urtic. urent.* atque *Radicis. Liquirit.* quotidie mane ac vespere in Infuso calente usurpata, cum nullo vel paucissimo *Saccharo.* Qui saporem injucundum non formidant, illi cum fructu addere quoque poterunt *Chamædrys*, aut *Flores Chamomillæ*, à quibus certè maiorem longè effectum experiri datum est, quàm ab ipsis *Thee Orientalis* foliis, præprimis si interdum urgentibus nimium doloribus dosis *Anodyni* cujusdam semel exhibita fuerit. Hoc etiam dicere audemus, Nephriticos frequenter admodum à sabulo, minoribus calculis, vel mucos etiam acido-salino acri Renum, aut Vesicæ excruciatos, quotidiano Infusi dictarum Herbarum potu paulatim ita per Urinam purgari, ut postliminiò liberi ferè à paroxysmis nephriticis maneant, & nunquam amplius tali malo affligantur, sicut etiam de Sinensibus atque Japonensibus Incoli historię perhibent, quòd dictis Calculis nunquam laborare soleant, propter solum *Thee potum* quotidianum.

In Archoiti-
de, Podagra,
Scorbuto.

XXXII. Sed & in iisdem Americæ Orientalis Insulis, ubi *Thee potus* est quotidianus, nullique excessus in Vini potu committuntur, rari vel nulli reperiuntur *Podagrici & Nephritici, Scorbutici* quoque pauci, *Thee liquore* sanguineam Hominum massam continuè mundam, puram, atque dulcem conservante. Simile quid de *nostrarum Herbarum* potu effertur, à quo per longum sat tempus continuato, observatis tamen simul Diætæ salubrioris regulis, Podagrici jam plures tantum acceperere levamen, ut ab eo tempore & rariores & mitiores paroxysmos habuerint: cujus rei exempla, si brevitati nobis studendum non esset, varia heic adducere possemus. Inprimis autem *Summitates Urticæ urent.* recens germinantes, primo vere collectæ ac inter chartam siccata, heic pro euporisto commendantur, additis si lubebit, *Gemmis* vel *Strobilis junioribus Pini*, *Foliis Hederæ terrestr. Anserinæ, Virgæ aureæ. Betonicæ*, aliisve, vel ad exemplum illius *Thee artificialis Celeb. Pechlini Observ. p. m. 262.* lacti incoquendi;

R. Herb. Trifol. Fibr. miiij.

Betonie.

Salv. Veronic.

Fl. Lavend. Rorismar. aa. pij.

Thee Sinens. ℥j.

Lumbric. terr. mund. & siccac. ℥i

Rasur. Lign. Sassafr.

Sem. Fenic. aa. ℥℔.

Incis. & cont. d. ad Ch. Dos. pugill. unus lacti incoquendus.

XXXIII. In Inflammatione verò, Erysipellate aut Oedematibus, Thee tam Orient. quàm Helvetici usus, non tantum internus, hucusque tam vehementer laudatus, sed etiam externus in formâ Epithematis calentis frequentissimè applicandi quadrat, multiplici experientia probatus. Quæsitum etiam subinde inter Medicos novimus, annon alio quoque modo externè Folia Thee, horumque succedanea usurpari possint? Tum verò sæpius observatum est, Plantas has omnes post Infusionem denuo liccatas, atque loco Tabaci fumigatas, non contemnendum effectum apud plures Ægrotantes edidisse, atque non solum Capitis, sed etiam Dentium, aliarumque partium Dolores mitigasse, imò perfectè etiam dissipasse. Notabile in hanc rem exemplum est, quod à prælaudato Zuingerò accepimus, Mercatoris cujusdam Sangallensis famigeratissimi, quinquaginta circiter annos nati, qui ultra biennii spatium miro Nuchæ dolore, à spasmus Musculorum Cervicis oriundo, quotidie sive interdiu sive noctu ultra unius vel alterius horulæ spatium ita excruciatum fuit, ut loco moveri, caputq; flectere nullo modo valeret, usque dum cessare dolor inciperet: cumq; sæpius in peregrinationibus vel in mediâ viâ eodem malo corripere, vel in campis, sylvis, aut prætis tranquillius subsistere & quiescere coactus fuit, donec crucians admodum dolor præterierit. In hac autem molestissimâ corporis infirmitudine quamplurima diversissima remedia, ex consilio plurium celeberrimorum ac peritissimorum Medicorum, in usum diligenter satis traxit, sed sine ullo planè effectû, quin dolores nonnunquam ab iis acerbiores adhuc redditos

Usus Thee
externus.

In formâ su-
mi.

Exemplum
notabile Do-
loris spasmon
dict.

animadvertit : tandem verò in transitu per Urbem hanc Basileam auxilium quoque imploravit *Zuingeri* Archiatri , qui auditâ Morbi , & Remediorum in usum vocatorum relatione , nil nisi *Fumum Theë Helvetici* cum *Succino flavo* , *Nuce mosch.* *Semine Fœniculi* , ac *Foliis Solani* permisti , quotidie ad aliquot fistulas sugendum consuluit ; quod consilium etsi *Vir Tabaci fumum* naturaliter horrens , adeoque ei nunquam adsuetus , primo intuitu sprevisset , ac planè rejecisset , suasu tamen Amicorum postea secutus , ex primæ fistulæ suctione insignem mox horrorem , totum corpus pervagantem sensit , nullo tamen alio subsequente incommodo : cum autem secundam fistulam eadem die sugere inciperet , insignem admodum tensionem , atque subitaneum fragorem quendam non sine dolore ac impetu à nuchâ per totum spinæ dorsi tractum , inferiora versus descendentem persensit , momento citius penetrantem ac finientem ; à quo tempore postea *Vir iste* cruciatum omnem perfectè amisit , neque hætenus eundem amplius expertus est , utcumque ab eo tempore jam elapsi sint tres integri anni , inque his plura itinera fecerit . Sicut præterea nonnulli Chirurghi in Ulceribus aut Vulneribus extergendis *Decoctum Foliorum Theë in Vino* factum adhibent , ita credimus feliciore adhuc cum successu *Decoctum Herbarum traumaticar.* *Helvetiæ* usurpari posse . Si denique *Pulverem fol. Theë* cum tantillis *Lilii Convallii flosculis* pro *Errhino* quis usurpace contendit , quid impedit , quominus nostrarum *Plantarum* , v. gr. *Salviæ* , *Betoniciæ* , *Majoranæ* &c. *Pulverem* eodem fine in usum vocemus ?

XXXIV. Si quis verò *Pulverem foliorum Theë* tanquam antithrophum nobis obtrudere velit , potiore jure & succellu *Folia Pilosellæ* , *Trichomanes* , aliaque nos adhibebimus . *Essentiæ* autem atque *Extracto foliorum Theë* meritò substituimus *Essentias* vel *Extracta Herbarum* nostræ Regionis *vulnerariarum* , efficaciam perfectò suâ nullis aliis unquam cedentes , quemadmodum id multiplex Practicorum experientia docet atque confirmat .

XXXV. Quod jam concernit quantitatem & modum assumendi , vel ingurgitandi nostri *Potus Theë Helvetici* , certum est , hæc abusum æquè ac in vero *Theë* fieri posse . Itaque (1.)

confu-

Regula circa
usum Theë.

I.

consulimus statim, ut ultra tres vel quatuor *caliculos* talis *Infusi* quis unâ vice nunquam sorbillet, sicque nimium naturæ valde inimicum semper studiosè vitet. (2.) Authores sumus, ut parum vel nihil *Sacchari* infuso tali permisceatur, sed inter sorbillandum continuè frustulum *Sacchari* caudi ore teneatur, ejusq; dulcedine sapor *Theë* forsan ingratus evitetur. (3.) Suademus ut ferventem planè, nec tantùm calentem quis *Aquam Theë Helveticæ* superfundat. (4.) Nolumus, ut vel *Spiritus Ceras. nigr.* vel *Spiritus Vini*, vel similem *spirituosum*, etiam *saccharatum Liqueorem*, vel *Vinum* qualecunque Infuso *Theë* permisceant, quemadmodum id aliqui non sine manifesto sanitatis dispendio facere cœperunt. (5.) Magnum eumque noxium abusum esse contendimus, multa cum tali potu *Theë* comedenda offerre, veluti sunt *Panes melliti* aut *saccharati*, aliaque hujus generis *bellaria*, quibus omnibus certè præferimus frustulum *Panis* nonnihil *toasti*, quale deglutendum concedi potest, sicuti *Stomachus* forsan esuriens aliquid exigeret. (6.) *Theë* potum aliquot horis ante vel post pastum salubriorem esse credimus, quàm longiùs ante ipsum, quoniam sic nulla *Cordis imbecillitas*, nulla *Nervorum debilitas*, *Artuum tremor* nullus, nec etiam *Vertigo* excitari potest, quale quid illi quandoque experiuntur, qui diu ante pastum, & largâ quantitate, magnâ etiam vi *Sacchari* edulcoratum quotidie ingurgitare solent.

XXXVI. Atque hæc sunt, quæ in gratiam *Plantarum Helveticarum* quàm saluberrimarum deproperare Speciminis loco volumus, non ut *gemini & orientalis* illius *Theë* laudibus atque prærogativis quidquam detrahamus; sed ut ostendamus tantùm, in nostris quoque Regionibus providam naturam talia quotannis suggerere, quorum vires Exoticorum illorum virtutes planè exæquent, si non antecellant. Quòd si verò singularum, quas sub *Theë Helvetici* nomine commendavimus, Herbarum structuram atq; descriptionem per omnia momenta exactam tradere voluissemus, *Botanicum* sanè *Tractatum*, eumq; prolixum conscribere debuissimus, hoc verò cùm à nostro instituto prorsus alienum fuerit, arbitramur, ea quæ protulimus,

2.

3.

4.

5.

6.

Epilogus.

MAX HARRWITZ
BUCHHANDLUNG & ANTIQUARIAT
BERLIN W.
POTSDAMERSTR. 97 A

Len